

نگاهی کوتاه به جنگ نخست تریاک

۱۲ مهر ۱۴۰۰ ساعت ۱۲:۲۵

بعد از شکست چین، انگلیس عهدنامه نانکینگ را در ۲۹ اوت ۱۸۴۲م. منعقد کرد که مطابق با آن چین ملزم به پرداخت غرامت جنگ و خسارت تریاک‌های از بین رفته گردید و چند بندر خود را نیز بر روی انگلیسی‌ها گشود. از آن پس، انگلیس و فرانسه به صدور مواد مخدر به چین، توسعه بیشتری بخشیدند. همچنین مطابق با این عهدنامه بریتانیا هنگ کنگ را از آن خود نمود و از حق کاپیتولاسیون برخوردار شد.

در تاریخ جریان استعمارگری، می‌توان از چین به عنوان کشوری یاد کرد که بسیار دیرتر از بسیاری از کشورهای آسیایی و آفریقایی تحت سلطه قرار گرفته؛ اما در مقابل از همان دوره آغاز استعمارگری با جنگ‌ها و کشمکش‌های فراوان سیاسی و اقتصادی مواجه شد. یکی از مهمترین این کشمکش‌ها، جنگ با انگلستان بود که از آن با عنوان جنگ اول تریاک یاد می‌شود. بعد از آنکه منافع استعماری انگلیس در چین با مشکلاتی مواجه شد، این کشور با راه انداختن این جنگ در حفظ منافع خود برآمد. با این مقدمه کوتاه، در ادامه به بررسی بیشتر این جنگ و علل آن پرداخته می‌شود.

جنگ تریاک چه بود و چرا رخ داد؟

جنگ نخست تریاک، جنگ میان چین و انگلیس است که در سال ۱۸۴۰ آغاز شد و به مدت دو سال بین دو کشور ادامه داشت. گویا علت اصلی این جنگ تهدید غیرمستقیم منافع انگلیس توسط چین بود. بدین معنا که چین به عنوان بزرگترین صادرکننده چای به انگلیس، باعث تراز تجاری مثبت با این کشور شده و در مقابل همین موضوع باعث شده بود که بخش اعظمی از سرمایه انگلیس صرف خرید چای شود. در این شرایط تاجران بریتانیایی هند تصمیم گرفتند با گسترش اجباری تریاک به چین در قبال دریافت چای، این تزار را نفع خود تغییر دهند.

این تصمیم در حالی صورت گرفت که پیش از این مبنای مبادله دو کشور چای در مقابل نقره بود. بر اساس این تصمیم بریتانیا به سیاست تشویق مردم چین به استفاده از تریاک روی آورد. انگلیس پیش از چین هم این برنامه را با حيله و فریب در کشورهای چون هند پیاده کرده بود. به عنوان مثال جان مور ژنرال انگلیسی (۱۸۰۶-۱۷۶۱ میلادی، برابر با ۱۱۸۵-۱۱۴۰ شمسی) تریاک را برای مردم قحطی زده هند مفید دانسته و گفته بود با مختصری تریاک می‌توان بر گرسنگی چیره شد توماس کوین سی نویسنده انگلیسی قرن نوزدهم نیز، تریاک را ستوده و آن را مائده آسمانی خواند.^۱

البته آغاز ورود تریاک به چین هم دقیقاً توسط انگلیس نبود؛ بلکه تریاک در چین ابتدا توسط اسپانیایی‌ها وارد شد، سپس هلندی‌ها بدان دامن زدند و بعد انگلیسی‌ها به توسعه آن همت گماردند و اعتیاد، گریبان گیر مردم چین گردید.^۲ هر چند صدور

تریاک به چین توسط انگلیس نیز از اواخر قرن هجدهم آغاز شده بود. بر این اساس انگلیسی‌ها، در سال ۱۹۷۹ چینی‌ها را با دست و دلبازی از تریاک بهره‌مند کردند که گرچه برای استفاده از «خصوصیات درمانی» خشخاش با میزان ترکیب بالا توجه چندانی نشان ندادند ولی متأسفانه برای استفاده لذت جویانه در دام این ماده افیونی افتادند.

به همین علت داد و ستد و بازگشائی تریاکخانه به سرعت گسترش یافت به طوری که دولت چین پس از سال‌ها بی‌اعتنائی، سرانجام وحشت زده چشم‌هایش را به روی مصیبتی که در شرف وقوع بود باز کرد و دریافت که خسارت مصیبت‌بار کلیت بافت اجتماعی کشور را تهدید می‌کند. تا جایی که در سال‌های ۱۸۳۰ شمار معتادان در چین به میلیون‌ها نفر رسیده بود.^۳ وقتی وضعیت چین به حالت بغرنج رسید و تعداد افرادی که جان خود را بر اثر این ماده از دست دادند، افزایش یافت، چین تصمیم گرفت ورود آن را ممنوع کند. در این شرایط انگلیس دست به کار شد و جنگ تریاک را به راه انداخت.

همچنین در دلایل دیگری در رابطه با علت آغاز جنگ نخست تریاک میان دو کشور آمده است گرچه تراز تجاری چین با انگلیس تا حدی پیشی گرفته بود، اما تراز کلی اقتصاد چین با کشورهای دیگر منفی بود و همین موضوع ضمن ایجاد کسری بودجه برای دربار چین، زمینه را برای افزایش نفوذ بیگانگان و به تبع آن افزایش مصرف تریاک افزایش داد. بر این اساس سده نوزدهم دوران سلطه فزاینده بیگانگان بود. درباری که در داخل به سبب دشواری‌های اقتصادی و قیام‌های بی‌شمار و نیز پراکندگی نیروها در نتیجه گسترش قلمرو امپراتوری تضعیف شده بود، از سال‌های ۱۸۲۰ با کسری تراز تجارت خارجی به ویژه در زمینه تجارت تریاک روبه‌رو شد. بعدها قراردادهای چین با کشورهای امپریالیستی تحقیرآمیز بیان شد؛ اگرچه برخی از گروه‌ها در چین از برقراری رابطه تنگاتنگ با کشورهای غربی ابراز خرسندی می‌کردند.^۴

در موارد دیگر به موضوع اهمیت استراتژیک چین برای انگلیس و تأثیر آن بر جنگ تریاک نیز اشاره شده است. چنانچه گفته شده است حفظ کنترل مصر و مسیری که از کانال سوئز می‌گذشت تنها راهی بود که بریتانیایی‌ها می‌توانستند از منافعشان در هندوستان حفاظت کنند. آن‌ها در پی آن بودند تا آن جا که می‌توانند مسیرها و مناطق تجاری پیرامون هندوستان را نیز تحت کنترل خود درآورند. از یک سو، این امر حضور رقبای اروپایی را کاهش می‌داد یا حذف می‌کرد و در نتیجه مرزها و بازارهای هندوستان را برای بریتانیا امن نگه می‌داشت. از سوی دیگر، بریتانیایی‌ها به بازارهای تازه‌ای در آسیای شرقی برای بهره‌کشی دست پیدا می‌کردند. امپریالیست‌های بریتانیایی اوایل قرن نوزدهم دریافتند که چین بالقوه یکی از بارزترین این بازارهاست.^۵

از این رو گسترش تریاک به این کشور می‌تواند در پیچه‌های جدیدی برای استعمارگری چون بریتانیا باشد. گذشته از آنکه دلیل اصلی جنگ تریاک چه بود، واقعیت آن است که افزایش تحمیلی صدور تریاک به چین نقش مهمی در آغاز جنگ داشت. در واقع با گسترش تریاک، چین که این وضعیت را به نفع اقتصاد خود نمی‌دانست به مخالفت جدی با اقدام انگلیس پرداخت. انگلیس هم با تحمیل جنگ دو ساله علیه چین، نارضایتی خود از اقدامات مدافعه‌جویانه چین را به نمایش گذاشت. سرانجام این جنگ، شکست چین بود که علیرغم وسعت و جمعیت زیاد، یارای جنگیدن در برابر استعمارگری که از فنون پیشرفته بهره‌مند بود را نداشت.

بعد از شکست چین، انگلیس عهدنامه نانکینگ را در ۲۹ اوت ۱۸۴۲م. منعقد کرد که مطابق با آن چین ملزم به پرداخت غرامت جنگ و خسارت تریاک‌های از بین رفته گردید و چند بندر خود را نیز بر روی انگلیسی‌ها گشود. از آن پس، انگلیس و فرانسه به صدور مواد مخدر به چین، توسعه بیشتری بخشیدند.^۶ همچنین مطابق با این عهدنامه بریتانیا هنگ کنگ را از آن خود نمود و از حق کاپیتولاسیون برخوردار شد.

سخن نهایی

بریتانیا، استعمارگر پیر دنیا در مسر اقدامات استعماری خود از هر روشی برای رسیدن به منافع سیاسی و اقتصادی بهره می‌برد. این کشور با این شعار که "بریتانیا دوست و دشمن دائمی ندارد بلکه دوست و دشمن ما منافع ملی ما است"، بدون در نظر گرفتن حقوق و ارزش‌های انسانی، تنها برای یک چیز اهمیت قائل بود: منافع ملی بریتانیا به قیمت کشته شدن هزار انسان بی‌گناه، خواه با جنگ خواه با تریاک.

فهرست منابع

۱. مصطفی اسکندری، شناخت استعمار، قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی(ص)، ۱۳۸۹، ص ۱۷۴. همانجا.

کورین اوتو روسل، جنگ تریاک: تجاوز قدرت‌های غربی به چین، ترجمه حمید محوی، صص ۶-۵، برگرفته از:

<https://ir.monddediplo.com/۲۰۰۴/۱۰/article۴۲۲.html>

هلویگ شمیت-گلینتسر، چین نو از جنگ‌های تریاک تا به امروز، ترجمه واهیک کشیش‌زاده، تهران، مهراندیش، ۱۳۹۶ص

۶.

دان ناردو، عصر استعمارگری، ترجمه مهدی حقیقت‌خواه، تهران، نشر ققنوس، ۱۳۸۶، ص ۱۳۳.

اسکندی، همان، ص ۱۷۵.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۴۸۵۳۹/نخست-جنگ-کوتاه-نگاه>